

Akademickie Centrum Kreatywności

Nauczanie języków obcych w przedszkolu
i na etapie wczesnoszkolnym
na przykładzie języka niemieckiego

Akademickie Centrum Kreatywności

Nauczanie języków obcych w przedszkolu
i na etapie wczesnoszkolnym
na przykładzie języka niemieckiego

Podstawa programowa – założenia teoretyczne –
zasady nauczania – efekty – kompetencje nauczycieli – opinie

pod redakcją Jana Iluka

Publikacja stanowi analizę badań w zakresie realizowanego projektu w ramach programu Ministra pn. „Akademickie Centrum Kreatywności” w ramach projektu systemowego „Wsparcie systemu zarządzania badaniami naukowymi oraz ich wynikami” (Priorytet I, Działanie 1.1., Poddziałanie 1.1.3. Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka, 2007–2013).

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka na lata 2007–2013.

Publikacja jest dystrybuowana bezpłatnie.

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

Akademickie
Centrum Kreatywności

UNIWERSYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Spis treści

Jan Iluk	
Wstęp	7
Jan Iluk	
Realizacja projektu „Nauczanie języka niemieckiego metodą narracyjną w przedszkolu i na pierwszym etapie edukacyjnym” w ramach programu „Akademickie Centrum Kreatywności”	9
Jan Iluk	
Przygotowanie dzieci do posługiwania się językiem obcym w kontekście nowego rozporządzenia Ministerstwa Edukacji Narodowej	15
Jolanta Gładysz	
Kryteria wyboru tekstów narracyjnych oraz ich adaptacja i dydaktyzacja na potrzeby przedszkolnego i wczesnoszkolnego nauczania języków obcych na przykładzie bajki <i>Trzy świnki</i>	37
Iwona Wowro	
Pomiar efektywności i ewaluacja wyników nauczania języka niemieckiego metodą narracyjną w przedszkolach i szkole podstawowej	67
Mariusz Jakosz	
Specyficzne kwalifikacje nauczycieli przedszkolnych i wczesnoszkolnych do nauczania języków obcych metodą narracyjną	95
Małgorzata Gałan, Martyna Michna	
Opinia o nauczaniu języka obcego metodą narracyjną w ramach programu „Akademickie Centrum Kreatywności”	109

Magdalena Rusin, Małgorzata Gawryszuk Opinia o nauczaniu języka obcego metodą narracyjną w ramach programu „Akademickie Centrum Kreatywności”	111
Joanna Komasa, Zofia Zaremba, Dorota Rosa Opinia o nauczaniu języka obcego metodą narracyjną w ramach programu „Akademickie Centrum Kreatywności”	113
Monika Kandzia Impresje z udziału w projekcie nauczania języka niemieckiego w przedszkolu w ramach programu „Akademickie Centrum Kreatywności”	115
Katarzyna Olędzka Doświadczenia z nauczania języka niemieckiego w przedszkolu w ramach programu „Akademickie Centrum Kreatywności”	119
Anna Grzesista, Natalia Bogdał, Magdalena Kusz Doświadczenia z nauczania języka niemieckiego w przedszkolu w ramach programu „Akademickie Centrum Kreatywności”	121
Summary	123

Wstęp

Niniejsze opracowanie jest końcowym efektem projektu „Nauczanie języka niemieckiego metodą narracyjną w przedszkolu i na pierwszym etapie edukacyjnym” zrealizowanego w 2015 roku w ramach programu „Akademickie Centrum Kreatywności”¹. Składa się z publikacji książkowej i płyty CD przedstawiających różnorodne aspekty projektu oraz jego efektywność. Zawiera ono również istotne opinie studentów realizujących ten program w tzw. szkołach ćwiczeń oraz ich dyrektorów i opiekunów grup. Publikacja ta została w całości sfinansowana ze środków przeznaczonych na ten projekt.

W tym miejscu chciałbym podziękować wszystkim osobom zaangażowanym w pracę nad projektem, a szczególnie studentom, którzy bezinteresownie poświęcili swój czas i wysiłek na jego realizację.

*Prof. zw. dr hab. Jan Iluk
koordynator projektu*

¹ Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka na lata 2007–2013.

Jan Iluk
Uniwersytet Śląski

Realizacja projektu
„Nauczanie języka niemieckiego metodą narracyjną
w przedszkolu i na pierwszym etapie edukacyjnym”
w ramach programu
„Akademickie Centrum Kreatywności”*

31 lipca 2014 roku Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego ustanowił program o nazwie „Akademickie Centrum Kreatywności”, którego głównym celem było formalne i finansowe wsparcie innowacyjnych metod nauczania i uczenia się danego przedmiotu w tzw. szkołach ćwiczeń. Uzyskane doświadczenie i rezultaty mają z jednej strony zweryfikować skuteczność danej metody, a z drugiej służyć jej popularyzacji.

Komisja konkursowa zatwierdziła m.in. projekt Instytutu Filologii Germańskiej Uniwersytetu Śląskiego pt.: „Nauczanie języka niemieckiego metodą narracyjną w przedszkolu i na pierwszym etapie edukacyjnym”. Podstawy teoretyczne narracyjnej metody nauczania języków obcych dzieci zostały wypracowane w ramach wcześniej podjętych w tym instytucie badań, których wyniki zostały opublikowane w monografii Jana Iluka *Jak uczyć małe dzieci języków obcych?* (Katowice 2002), rozprawie doktorskiej Jolanty Gładysz *Effizienz des frühen Fremdsprachenlernens* (Katowice 2006) oraz Katarzyny Sowy *Efektywność nauczania języka niemieckiego w przedszkolu* (Katowice 2014), a także licznych artykułach publikowanych w kraju i za granicą.

* Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka na lata 2007–2013.

Część dydaktyczna projektu, będąca istotnym elementem programu „Akademickie Centrum Kreatywności”, została zrealizowana w Szkole Podstawowej nr 59 im. Jana Matejki w Katowicach, Miejskim Przedszkolu nr 90 im. Wróbelka Elemelka w Katowicach, Miejskim Przedszkolu nr 34 im. Jasia i Małgosi w Katowicach i Niepublicznym Przedszkolu „Elfik” w Sosnowcu w okresie od 16 lutego do 24 czerwca 2015 roku. Okres realizacji był ograniczony zarówno czasem trwania projektu i wymogiem odbycia praktyki studenckiej w wymiarze minimum 30 godzin przez każdego studenta, jak i organizacją roku szkolnego i akademickiego. Udział w projekcie wykraczał poza planowy program studiów, był dobrowolny i nieodpłatny. Mimo to w realizację projektu zaangażowało się 11 studentów germanistyki¹. Wszyscy posiadali tytuł licencjata. Co więcej, w ramach studiów licencjackich ukończyli specjalistyczne seminarium z zakresu narracyjnej metody nauczania języków obcych, co w znacznym stopniu ułatwiło prowadzenie zajęć według tej metody i zarazem gwarantowało jej poprawne stosowanie. Pomocą metodyczną w przygotowaniu programu, materiałów wizualnych oraz prowadzeniu zajęć służyło pięciu tutorów oraz koordynator².

Przed przystąpieniem do realizacji projektu zorganizowano wykłady dla studentów na temat jego celów i szczegółowych założeń oraz jeden wykład z prawa opiekuńczego, który miał przypomnieć studentom o spoczywającej na nich odpowiedzialności za bezpieczeństwo dzieci w czasie zajęć, na których w programowy sposób wprowadza się zabawy ruchowe. Do praktycznego przygotowania studentów wykorzystano również nagrania filmowe z wcześniejszych kursów językowych odbywających się w przedszkolu – studenci mogli dzięki temu poznać praktyczne rozwiązania metodyczne i reakcje dzieci podczas zajęć. Materiał filmowy pozwolił omówić popełniane błędy metodyczne oraz wskazać możliwości lepszych rozwiązań. Ze względu na szczególną żywiołowość i nieostrożność dzieci podczas działań ruchowych wykorzystywanych w procesie nauczania, studenci zostali zapoznani przez prawnika Łukasza Iluka ze skutkami prawnymi niewłaściwego wykonywania nadzoru i opieki nad małoletnimi.

Przed rozpoczęciem projektu zorganizowano wykład o narracyjnej metodzie nauczania języków obcych w przedszkolu nie tylko dla dyrektorów tzw. szkół ćwiczeń, w których miały odbywać się zajęcia językowe, lecz także dla większej grupy przedstawicieli przedszkoli z regionu Śląska i Zagłębia. W ramach działań promocyjnych metodę tę zaprezentowano w dwóch zagranicznych ośrodkach akademickich. Na Uniwersytecie Śląskim w Opawie wygłoszono cykl wykładów

¹ Funkcję lektorów języka niemieckiego pełnili: Natalia Bogdał, Anna Grzesista, Monika Kandzia, Grzegorz Kaczka, Klaudia Kieldanowicz, Magdalena Kusz, Monika Lutyńska, Anna Kuzia, Katarzyna Nowak, Katarzyna Ołędzka oraz Aleksandra Šiška.

² Funkcję tutorów pełnili pracownicy naukowo-dydaktyczni IFG: dr Jolanta Gładysz, dr Marek Gładysz, dr Mariusz Jakosz, mgr Maria Trela i dr hab. Iwona Wowro.

dów dla studentów germanistyki i anglistyki oraz dodatkowo, w ramach Dnia Germanisty, dla nauczycieli języka niemieckiego z okręgu opawskiego, a na Uniwersytecie Masaryka w Brnie dla dwóch różnych grup studentów z kierunków neofilologicznych na specjalizacjach nauczycielskich. W obu ośrodkach wykłady zostały przyjęte z bardzo dużym zainteresowaniem.

Po zakończeniu nauczania metodą narracyjną i ustaleniu jej efektywności na podstawie przeprowadzonych pomiarów uzyskane wyniki oraz zdobyte doświadczenie zostały przedstawione dyrektorom przedszkoli i szkół podstawowych z województwa śląskiego. Ponadto we wrześniu wyniki projektu zostaną zaprezentowane na międzynarodowej konferencji organizowanej przez Gesellschaft der angewandten Linguistik (GaL) na Uniwersytecie Viadrina we Frankfurcie nad Odrą. Koordynator tego projektu został powołany do prowadzenia sekcji, której wiodącym tematem są zagadnienia wielojęzyczności i metodyki nauczania języków obcych.

Jednym z efektów przeprowadzonego projektu jest niniejsza broszura, w której omawia się zasady:

- nauczania metodą narracyjną;
- adaptacji i wizualizacji treści tekstów obcojęzycznych;
- narracji w języku obcym;
- wykorzystania zabaw ruchowych w celu utrwalania treści nauczania oraz prezentuje się:
 - uzyskane efekty nauczania tą metodą;
 - opinie dyrektorów placówek oświatowych, w których projekt był realizowany, oraz opiekunów grup;
 - refleksje studentów prowadzących zajęcia językowe.

Broszurę kończy rozdział omawiający kwalifikacje niezbędne do prowadzenia zajęć językowych metodą narracyjną. Obszerna i aktualna literatura przedmiotu dopełnia informacje na ten temat. Ważnym dodatkiem do broszury są nagrania zajęć językowych, ilustrujące sposób nauczania metodą narracyjną, reakcje i zachowanie dzieci oraz strategie rozwiązywania problemów edukacyjnych.

Wprowadzając obowiązkowe przygotowanie dzieci przedszkolnych do posługiwania się językiem obcym (Rozporządzenie MEN z dnia 30 maja 2014 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół, Dz.U. 2014, poz. 803), Ministerstwo Edukacji Narodowej nałożyło na osoby powołane do jego realizacji wielką odpowiedzialność za prawidłową inicjację wieloletniego procesu przyswajania języków obcych. W komentarzu „Rzeczpospolitej” do ogłoszonego rozporządzenia GRABAREK (2015) zauważa, że 75% przedszkoli nie ma odpowiedniej kadry. Ponadto MEN nie zabezpieczyło na ten cel żadnych środków finansowych. W takich warunkach realizacja rozporządzenia – zdaniem komentatora „Rzeczpospolitej” – „nie tylko źle odbije się na jakości nauczania języka w przedszkolu, ale też może pogłębić różnice w znajomości języka, które już teraz

są bardzo widoczne pomiędzy wsią a miastem”³, podczas gdy głównym motywem wprowadzonej zmiany, jak zapewnia się w sejmowym uzasadnieniu do tego rozporządzenia, miało być „wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w omawianym zakresie”⁴. Na brak wykwalifikowanej kadry do prowadzenia zajęć językowych w przedszkolach ponownie zwróciła uwagę „Gazeta Wyborcza” w dniu 5 czerwca 2015 roku w artykule O. Szpunar i J. Sucheckiej pod wymownym tytułem *Who are you? Polak mały*.

Szczególne kwalifikacje wymagane od nauczycieli przedszkoli określają stosowne przepisy. Zgodnie z nimi, języków obcych nowożytnych w przedszkolach mogą nauczać – oprócz filologów posiadających przygotowanie pedagogiczne i absolwentów nauczycielskich kolegiów języków obcych – także osoby, które mają kwalifikacje do pracy w przedszkolach, pod warunkiem, że legitymują się świadectwem znajomości danego języka obcego w stopniu co najmniej podstawowym (tj. według Uzasadnienia (s. 7): „co najmniej na poziomie B2”) oraz ukończyły studia podyplomowe lub kurs kwalifikacyjny w zakresie wczesnego nauczania danego języka obcego. W tym czasie MEN wydało nowe zmieniające rozporządzenie w sprawie placówek doskonalenia nauczycieli (Dz.U. z dnia 28 sierpnia 2014 r., poz. 1142), w którym określiło warunki prawne do tego, aby akredytowane placówki doskonalenia nauczycieli mogły prowadzić kursy kwalifikacyjne dla nauczycieli z zakresu przygotowania pedagogicznego do nauczania języka obcego oraz z zakresu przygotowania pedagogicznego do wczesnego nauczania języka obcego. Szkoda, że w rozporządzeniu tym nie uwzględniono ośrodków akademickich, które posiadają wybitnych specjalistów oraz warunki do prowadzenia szkoleń doształcających.

Z badań empirycznych wynika, że opanowanie języka obcego na poziomie B2 nie gwarantuje osiągnięcia zakładanych przez MEN umiejętności językowych. Aby edukacja językowa w przedszkolu była skuteczna i służyła „budowaniu pozytywnej motywacji do nauki języków obcych na dalszych etapach edukacyjnych”, musi być realizowana kompetentnie. Problem polega na tym, że nauczanie języków obcych w przedszkolach nie doczekało się opracowania oryginalnych koncepcji kształcenia, dlatego z konieczności dostosowuje się metodykę nauczania uczniów starszych do szczególnych predyspozycji psychomotorycznych dzieci przedszkolnych. Bazując na przekonaniu, że dzieci posiadają wyjątkową zdolność do naśladowania i że zabawa jest najbardziej akceptowanym przez nich rodzajem aktywności, uznaje się mylnie, że nauczanie języków obcych w wieku przedszkolnym i na pierwszym etapie edukacyjnym może opierać się głównie na imitacji prostych wypowiedzi, piosenek i wierszyków oraz na zabawowych formach zajęć. Z dotychczasowych doświadczeń w nauczaniu języków obcych w przedszkolach

³ A. GRABAREK: *Za mało lingwistów dla przedszkolaków*. „Rzeczpospolita” z 13.06.2014 (online).

⁴ Zob. Uzasadnienie, stan na 30.09.2013, s. 1. Zob. <http://men.gov.pl/wp-content/uploads/2014/08/dokument114492.pdf>.

wynika, że próby urozmaicenia toku lekcyjnego za pomocą piosenek i gier językowych nie wywołują trwalszego zainteresowania nauką języka obcego. Na takich lekcjach obserwowano u dzieci szybkie znużenie, brak skupienia lub rozproszenie uwagi, dużą skłonność do przeszkadzania. Są to zachowania, które bardzo utrudniają zarówno nauczanie, jak i przyswajanie języka obcego.

Opracowana broszura może pomóc w przygotowaniu kadry pedagogicznej do zdobycia stosownych kwalifikacji metodycznych. Zawiera ona informacje teoretyczne i praktyczne, które pozwolą zainteresowanym osobom pogłębić wiedzę oraz zdobyć kompetencję metodyczną niezbędną do efektywnego i motywacyjnego nauczania języków obcych. Uwzględnia ona najnowsze wyniki badań w zakresie akwizycji języków, psychologii, neurolingwistyki i metodyki oraz bogate i naukowo monitorowane doświadczenia w prowadzeniu zajęć językowych metodą narracyjną.

Marek Gładysz
Uniwersytet Śląski

Teaching of Foreign Languages in Kindergarten
and at the First Stage of Education
on the Example of the German Language

Summary

The booklet presents the end results of the project “Teaching of German Language by the Narrative Method in Kindergarten and at the First Stage of Education” which was carried out under the scheme “Academic Centre of Creativity” in the year 2015. The publication consists of a paper and a CD which depict various aspects of teaching by the narrative method and the effectiveness thereof.

The paper discusses in detail the principles concerning:

- teaching by the narrative method;
- adaptation and visualization of the content of texts in foreign languages;
- narration in a foreign language;
- use of motor skills games for consolidation of the learned content.

Moreover, it contains:

- results achieved by this method of teaching;
- opinions of head teachers of the so-called exercises schools;
- reflections by students pursuing the project and conducting language classes.

The booklet concludes with a chapter discussing the qualifications necessary to conduct language classes in accordance with the narrative method, which is complemented with the comprehensive and up-to-date literature on the topic. An important part of the publication are recordings of language classes which illustrate the teaching by the narrative method, along with the reactions and behaviour of children, and the strategies for solving educational problems.

The elaboration of this booklet may help in training of the teaching staff with relevant methodological qualifications. The publication includes theoretical and practical information which will allow to deepen the knowledge of persons interested in the topic and to acquire methodological competences necessary for the effective and motivational teaching of foreign languages. It takes into account the results of the recent research findings from the fields of language acquisition, psychology, neurolinguistics and teaching methodology, as well as rich and scientifically monitored experience in conducting language classes by the narrative method.

Korekta i projekt okładki
Aleksandra Gaździcka

Łamanie
Edward Wilk

Copyright © 2015 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336
ISBN 978-83-8012-705-0
(wersja drukowana)
ISBN 978-83-8012-706-7
(wersja elektroniczna)

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Ark. druk. 7,75. Ark. wyd. 9,0.
Papier offset. kl. III, 90 g

Druk i oprawa: EXPOL, P. Rybiński, J. Dąbek, Spółka Jawna
ul. Brzeska 4, 87-800 Włocławek